МАУП

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ ІНСТИТУТ
імені Митрополита Київського і всієї України, Предстоятеля
Української Православної Церкви Блаженнішого Володимира
Приватного акціонерного товариства "Вищий навчальний заклад
"Міжрегіональна Академія управління персоналом"

УКРАЇНСЬКА МОВА І НАЦІЯ

Збірка наукових праць

(за матеріалами роботи круглого столу
"Українська мова та мовна політика на
сучасному етапі розвитку держави"
(9 листопада 2011 р.)

Хмельницький, 2012

УДК 811
ББК 812
З 41

Редакційна колегія:
Білий Л. Г., кандидат педагогічних наук, директор ХІ МАУП (голова ред. колегії); ***Вашеняк І. Б.***, кандидат історичних наук, доцент, завідувач кафедри загальнонаукових та загальноосвітніх дисциплін ХІ МАУП; ***Олійник В. В.***, кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри загальнонаукових та загальноосвітніх дисциплін ХІ МАУП.

Рецензенти:
Мельник Р. М., кандидат філологічних наук (Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія);
Петрушенко О. О., кандидат філологічних наук (Хмельницький економічний університет).

Рекомендовано до друку рішенням вченої ради
Хмельницького інституту МАУП
(протокол № 1 від 26 січня 2012 р.)

Українська мова і нація / Збірка наукових праць. – Хмельницький : Вид-во ХІ МАУП, 2012. – 102 с.

У збірці подано наукові статті за матеріалами роботи круглого столу “Українська мова та мовна політика на сучасному етапі розвитку держави”, який відбувся 9 листопада 2011 року. У наукових публікаціях порушуються актуальні мовні проблеми: роль мови в формуванні та самовираженні особистості; розвиток української мови на сучасному етапі; двомовність в Україні та ін.

Адресовано широкому колу читачів, причетних до вивчення сучасної мовної ситуації в Україні: студентам, магістрантам, викладачам вищих навчальних закладів, учням та вчителям загальноосвітніх шкіл.

За зміст статей несуть відповідальність автори. Редакційна колегія не завжди поділяє погляди авторів.

© Хмельницький інститут
Міжрегіональної Академії управління персоналом, 2012

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА…….5

Білий Л. Г.
ПОЛІТИКО-ПРАВОВИЙ СТАТУС НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕЛІТИ В ЄВРОПЕЙСЬКІЙ НАУКОВІЙ ДУМЦІ……...6

Авсієвич А. В.
ЗНАЧЕННЯ МОВИ В ЮРИДИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ…….8

Бабій Н. В.
МОВНА СИТУАЦІЯ В УКРАЇНІ: ІСТОРІЯ І СУЧАСНИЙ СТАН…..12

Бельська К. Ю., Українець Т. Б.
УКРАЇНСЬКА МОВА В УКРАЇНСЬКОМУ ІНТЕРНЕТІ…….17

Білик Н. В.
МОВЛЕННЄВА КУЛЬТУРА ВИКЛАДАЧА……21

Вашеняк І. Б.
СУЧАСНИЙ СТАТУС УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ……24

Вільчинська С. Б.
МОВНІ ОСОБЛИВОСТІ ВІТЧИЗНЯНОЇ РЕКЛАМИ…….27

Гріца О.
СЛЕНГ ЯК СКЛАДОВА МОЛОДІЖНОЇ СУБКУЛЬТУРИ……31

Гуменюк О. В.
ПРОБЛЕМА ДЕРЖАВНОЇ МОВИ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ…….34

Гундерук Л. М.
ФЕНОМЕН КОМУНІКАЦІЇ У СТАНОВЛЕННІ І РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ……37

Івановська Т. Б.
СУРЖИК ЯК МОВНА ПРОБЛЕМА В УКРАЇНСЬКІЙ ДЕРЖАВІ…..44

Костенко Д. В.
СТАНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ…….47

Михайлова С. В.
УКРАЇНСЬКА МОВА ТА КУЛЬТУРА НА ТЕРИТОРІЇ АВТОНОМНОЇ РЕСПУБЛІКИ КРИМ……..54

Література

1. Засєкіна Л. В. Методологія психолінгвістичних досліджень // Вісник Харків. Нац. ун-ту, 2001. – № 520. – Вип. 3.– С. 69-73.
2. Мартос С. А. Сленг як складова молодіжної субкультури // Південний архів. Філологічні науки: Збірник наукових праць. Випуск XXI. – Херсон: Видавництво ХДУ, 2003. – С. 111-114.
3. Кулік В., Т. Голобуцька, О. Голобуцький. Молода Україна: сучасний організований молодіжний рух та неформальна ініціатива: Дослідження. – К. : Центр дослідження проблем громадянського суспільства, 2000.

О. В. Гуменюк
фахівець кафедри економіки та управління
Хмельницького інституту МАУП

ПРОБЛЕМА ДЕРЖАВНОЇ МОВИ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Важливість мовного фактора в розбудові Української держави добре розумів уряд гетьмана Скоропадського. За якихось півроку в Україні було відкрито майже 150 українських гімназій, два державні університети, Українську Національну Бібліотеку, Національну Галерею мистецтв, засновано Державний Український архів тощо. Масовими тиражами видавались українські підручники, україномовна белетристика, українізовувалося військо. Добре розуміли важливість українізації в усіх сферах життя Радянської України Микола Скрипник, Олександр Шумський, Андрій Річицький та інші націонал-комуністи, які наївно сподівалися мирно співіснувати з імперським російсько-більшовицьким тоталітарним молохом.

Відлучення українців (як і багатьох інших народів СРСР) від своєї мови, а значить, і від культури, створювало у них почуття меншовартості, котре лише посилювало нігілізм серед населення. Радянське суспільство деградувало не тільки економічно, а й морально, хоч і будувалися нові промислові підприємства, лікарні, школи, вищі навчальні заклади, кінотеатри, спортивні зали, будинки відпочинку. У цьому парадокс комуністичної системи, що призвів її до краху, від якого не могла врятувати ані найпотужніша у світі армія, ані найбільші запаси нафти, газу й іншої сировини. Послаблення режиму – загальна ознака “ери Горбачова” – спричинило значний підйом боротьби за національні права практично в усіх республіках СРСР. Так сталося 1917 року, коли було проголошено Українську Народну Республіку, це ж повторилося і через 70 років. Чи не першою вимогою до комуністичної влади з боку мільйонів українців була вимога вжити заходів на захист української мови. Це яскраво свідчило про могутній процес національного пробудження в Україні, котрий набув такого

масштабу, що влада змушена була поступитись. Розроблено проект Закону «Про мови в Українській РСР». У його обговоренні взяли участь десятки тисяч людей, зокрема об'єднаних у такі організації, як Товариство української мови ім. Тараса Шевченка, ство рене на початку 1989 року. Врешті-решт, закон про мови було прийнято.

Нам бракує не лише здорового політичного глузду, а й політичної мужності почати нещадну боротьбу проти антиукраїнських, антидержавних сил у вищих ешелонах влади, бракує сили волі усвідомити себе українським народом, а не безрідним "народом України", бракує української ідеї, української мрії, якими б перейнялися не лише письменники, окремі науковці, політики й державні мужі, а весь український народ.

Бракує бажання послугуватися українською мовою на державному рівні. Така політична короткозорість не просто дискредитує, а й підриває віру багатьох громадян у перспективу України як справді суверенної, демократичної країни. На цей неприпустимий для будь-якого цивілізованого суспільства прецедент звернув увагу відомий американський політолог Збігнєв Бжезінський, який небезпідставно висловив занепокоєння таким станом речей у країні, котра постійно заявляє про бажання стати правовою, демократичною державою. Політика нехтування нинішніми владними структурами державотворчих функцій української мови може призвести до її зникнення.

В Україні немає міського сленгу, що перешкоджає утвердженню української мови в усіх сферах суспільного життя. Саме мова міста, насамперед столиці, має стимулювати функціональну та соціально-стильову диференціацію української мови. На думку авторитетного українського мовознавця, "треба, щоб у Києві українська мова стала модою, а вже ця столична мода, престижна, як усе столичне, почне нестрімко поширюватися і в регіональних провінційних центрах" [5]. Принципово важливим є той факт, що проблема мови українського міста виникла у зв'язку з ідеєю утвердження української мови як державної, адже без повноцінних урбаністичних форм комунікації годі говорити і про повноту соціальної бази, і про комунікативну потужність української мови.

В Україні переважає двомовність. Загальноприйняте визначення двомовності дав американський лінгвіст У. Вайнрайх. Двомовність – це практика попеременного використання двох мов. Розрізняють індивідуальний і масовий білінгвізм. Індивідуальним білінгвізмом називають володіння і використання двох мов окремими індивідами одномовної спільноти. Немає сумніву в тому, що володіння двома або кількома мовами збагачує людину додатковими знаннями інших культур і можливістю вільно спілкуватися з іноземцями. Ґете говорив: "Скільки мов ти знаєш, стільки разів ти людина". Незаперечним також є той факт, що будь-яка спільнота потребує білінгвів як посередників між своєю та чужою культурами.

Масовий білінгвізм – явище, принципово відмінне від індивідуальної двомовності, спричинене колоніальною залежністю країни. Залежна мовна спільнота змушена вивчити ще одну мову. У такій ситуації одна мова стає підлеглою, а інша – домінуючою. Якщо друга мова поступово переймає всі функції рідної, виникає реальна загроза знищення рідної мови та перетворення двомовців на одномовців, що рівнозначно асиміляції. Асимілювати народ – це примусити його зректися рідної мови, звичаїв, традиційної культури, тобто змусити його перестати бути собою, уподібнитися до народу-колонізатора і зрештою злитися з цим народом. Отже, мета асиміляції – стерти народ з етнічної карти світу і так забезпечити собі постійне панування.

Ми повинні мати потенційні чинники авторитету мови.

По-перше – мова політики. Аби мовний ренесанс у країні став реальністю, необхідно мати справді українську владу на всіх рівнях.

Необхідно перейти на мономовне теле- і радіомовлення з 80% пріоритетом української мови. Ринок часописів має стати домінантно українським, а україномовний продукт повинен мати додаткові пільги. Необхідно ліквідувати практику паралельного випуску часописів двома мовами, різко збільшити ринок україномовної атракційної інформації у сфері сенсацій, політики, розваг, охорони здоров'я. Це впливатиме на масового реципієнта, досягатиметься мовноусвідомлюваний ефект.

Держава має зробити реальні кроки для збільшення службового мовокористування через атестації службовців і покарання за порушення мовного законодавства.

По-друге. Вирішальним для піднесення авторитету української мови є формування національно свідомої еліти. Відомо, що еліта – інтелектуальне ядро нації – має непересічне значення для мовної консолідації.

По-третє. Чинником, який зможе зміцнити авторитет української мови, є наявність певного соціокультурного типу – справжнього міцного господаря, який і в місті, і в селі почуватиметься впевнено.

Державна мова – це не тільки і не стільки мова керівництва: чиновників, можновладців, політиків. Це насамперед мова люду, яка охоронятиме його інтереси і задовольнятиме культурні потреби. Рідна мова має бути батьківщиною і оселею буття людини, де вона мешкає не тимчасово чи "для офіціозу", а постійно, витворюючи мовні мікросвіти скрізь і з усіма: у магазинах, кафе, ресторанах, перукарнях тощо. Нинішнє становище української мови сприяє тому, що українець почувається емігрантом на власній землі, – у чужомовному оточенні, розрекламованими іноземними закладами, товарами. Ліна Костенко назвала українську націю раритетною, самотньою на власній землі у своєму великому соціумі. А в одній із поезій проникливо зауважила: "Ми вже як тіні на своїй землі. Хто зрозуміє нашу ностальгію?" Ностальгія за батьківщиною у себе на

батьківщині, безперечно, відлунює в отій щемливій ностальгії за рідною мовою, що по-справжньому мусить стати державною.

Література

1. Романчук О. Знаки української агресії // Урок української. – 2004. – № 11–12.
2. Никитюк Т. А своєї дасть бі... // Урок української. – 2004. – № 1.
3. Романів О. Мовне відродження чи прикінцеві стадії етноциду? // Урок української. – 2004. – № 7.
4. Романчук О. Чи потрібна Україні українізація? // http://www.universum.org.ua
5. Ткаченко О. Чи можуть бути в Україні дві загальнодержавні мови? // Літературна Україна. – 1999. – 25 лют.

Л. М. Гундерук
к.психол.н., доцент,
завідувач кафедри психології
та соціально-гуманітарних дисциплін
Хмельницького інституту МАУП

ФЕНОМЕН КОМУНІКАЦІЇ У СТАНОВЛЕННІ І РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

Аналіз уявлень про природу особистості, соціально-психологічна неможливість людини жити й розвиватися поза суспільством вимагає актуалізації основних механізмів і рушійних сил об'єктивного зв'язку, що діє між людьми. Передусім, такий взаємозв'язок акумулюється у спілкуванні та взаємодії і через них здійснюється, відтворюючи реалії соціального буття. Ідеться, таким чином, про соціально-психологічну природу особистості, її комунікативний потенціал, про осмислення людської комунікації (під комунікацією в даному разі розуміється спілкування в широкому тлумаченні цієї дефініції: це ввесь спектр зв'язків і взаємодій, що передбачають безпосередні чи опосередковані контакти, реалізацію соціальних відносин, регуляцію соціального процесу, ціннісне ставлення до нього, обмін інформацією, співпереживання, взаємне розуміння, сприймання, відтворення, вплив однієї людини на іншу).

Отже, в загальній психологічній структурі особистості соціально-психологічні складові віддзеркалюють власне її комунікативну природу і є системоутворювальними компонентами. Теоретичні й експериментальні дослідження останнього часу підтверджують саме таке припущення. Їх узагальнення показують, що в цілісній системі якостей особистості комунікативні властивості й уміння спілкуватися є найбільш значущими,